

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΤΥΠΟΙΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ - Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ -

1927

Ε.Δ. της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ κ. ΔΙΔΑΚΤΟΡΑ
W. BESCHEWLIEW.

Ἡ πραγματεία μου *Περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων* (Ἀθήναι 1925) εἶχε τὴν τύχην νὰ κριθῆ ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου διδάκτορος κ. Beschewliew. Ἐπειδὴ δὲ πολλὰ τῶν λεγομένων ὑπ' αὐτοῦ δὲν μοι φαίνονται συμβάλλοντα εἰς τὴν διαφώτισιν τῶν ἐξεταζομένων ζητημάτων, νομίζω ἀναγκαῖον νὰ παρατηρήσω *sine ira et studio* τὰ ἐξῆς. Ὁ κ. Beschewliew ἐπαινεῖ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Weigand «*Ἐθνογραφία τῆς Μακεδονίας, ἱστορικο-ἔθνολογικόν, γλωσσικόν, σταισιικόν μέρος*», λέγει δὲ ὅτι ἐγὼ ἐδημοσίευσά μίαν ὀξεῖαν, ἀλλ' ἐντελῶς ἄδικον καὶ μεροληπτικὴν κριτικὴν αὐτοῦ». Κατὰ πόσον τοῦτο εἶναι ἀκριδὲς θὰ δειχθῆ ἐκ τῶν ἀκολουθῶν. Ἐγὼ εἶπα (σ. 39) ὅτι «ἔκρινά ἀναγκαῖον νὰ ὑποβάλω τὰ λεγόμενα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ εἰς ἔλεγχον ἐνώπιον τοῦ ἐπιστημονικοῦ Κοινοῦ, ἵνα πεισθῶσι πάντες περὶ τοῦ ποιοῦ αὐτῶν». Καὶ λοιπὸν δυσχυρίσθη ὅτι τὸ βιβλίον τοῦ κ. Weigand περιέχει ἀνακρίβειας· οὕτω λ. χ. εὐθὺς ἐν ἀρχῇ (σελ. 3) γράφει «ἐν εἶναι βέβαιον, ὅπως ἀναντιλέκτως παρεδόθη εἰς ἡμᾶς, ὅτι οἱ Μακεδόνες στρατιῶται ἐλάλουν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν δὲν κατελάμβανον οἱ Ἕλληνες». Εἰς ταῦτα παρετήρησα ἐγὼ ὅτι τὸ βέβαιον τοῦτο τοῦ κ. Weigand, τὸ ἀναντιλέκτως κατ' αὐτὸν παραδοθὲν εἰς ἡμᾶς οὔτε βέδχιον εἶναι οὔτε παρεδόθη εἰς ἡμᾶς τοιοῦτό τι καὶ μάλιστα ἀναντιλέκτως, οὐδὲ ἀπέδειξεν αὐτὸ ὁ κ. Weigand. Εἶναι ἄρα τελείως ἀνάληθες, τὸ δὲ χωρίον τοῦ Κουρτίου, ὃ αἰνίττεται ὁ κ. W. εἶχεν ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐρμηνευθῆ ἄλλως (περὶ τούτου ἴδε εὐθὺς κατωτέρω).

Ὅμοίως παρέπεμπεν ἐπανειλημμένως εἰς Θουκυδίδην (B' 99 καὶ 109), ἵνα ἀποδείξῃ δῆθεν ὅτι οἱ Μακεδόνες ἦσαν Ἰλλυρικὰ καὶ Θρακικὰ φύλα, καίτοι ὁ Θουκυδίδης αὐτόθι οὐδεμίαν μνείαν κάμνει Ἰλλυριῶν καὶ Θρακῶν, ἀλλὰ τὸναντίον διαλαμβάνει περὶ Μακεδόνων ἀπλῶς καὶ καθαρῶς, ὡσεὶ δὲ προέβλεπεν ὅτι ἡμέραν τινὰ

ἔμελλεν νὰ ἀμφισβητηθῆ ὁ ἐθνικὸς αὐτοῦ χαρακτήρ λέγει ὅτι «τῶν Μακεδόνων εἰσὶ καὶ Λυγκησταὶ καὶ Ἑλιμιῶται καὶ ἄλλα ἔθνη ¹⁾ ἐπάνωθεν, ἃ ξύμμαχα μὲν ἔστι τούτοις καὶ ὑπήκοα, βασιλείας δ' ἔχει καθ' αὐτά».

Ὅμοίως διδάσκει ὁ κ. Weigand, ὅτι ἡ Ἀμφίπολις, τὴν ὁποίαν, ὡς γνωστὸν, ἀπώκισαν οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα, ἀνήκει εἰς τὰς ἀρχαιοτάτας ἀποικίας τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ βόρεια παράλια τοῦ Αἰγαίου. Ὅτι Ἰωάννης ὁ Ε' (1389-143) ἔγινε φόρου ὑποτελὴς εἰς τοὺς Τούρκους, ὅτι τότε ἡ Ἑλλάς κατεκτήθη μέχρι τῶν ἐσχάτων ὄριων τῆς Πελοποννήσου, ὅτι «ὁ βούλγαρος Τσάρος Συμεὼν ἐκυρίευσεν πᾶσαν τὴν βορείαν χερσόνησον τοῦ Αἴμου ἀπὸ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τοῦ Αἰγαίου πελάγους» (πρὸλ. Καμενιάτην σελ. 322, ὅπου διδάσκεται τὸ ἀληθές). Ὅτι αἱ ἡρωϊκαὶ μάχαι κατὰ τὸ 1821 διεξήχθησαν ὑπὸ Ἀλβανῶν καὶ Ἀρωμούνων. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἰναι δειλοί, τῶν δὲ Βουλγάρων ἡ ἀνδρεία προσεγγίζει εἰς λύσσαν μάχης, εἰς ἀπαξ ἐρεθισθῆ. Τοιαῦται ἐκφράσεις μετὰ τὸ μεσαιωνικὸν (βεζήτε, τσέζαρ) καὶ μετὰ τὰ γενόμενα ἐπ' ἐσχάτων ἐν Λαγκαδᾶ, Κιλκίς, Τζουμαγιᾶ, Σνενοῖς τῆς Κρέσνας κλπ. φαίνονται οὐχὶ μόνον ἐντελῶς ἄτοποι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο συκοφαντικά. Καὶ δὲν περιορίζεται εἰς τὰ ἐθνολογικὰ καὶ ἱστορικὰ ταῦτα καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐξετάζων καὶ ἐρμηνεύων αὐτὰ πάντοτε κατὰ τὴν ἑαυτοῦ μέθοδον, ἀλλὰ τὸ παραδοξότερον ἄπτεται καὶ γλωσσικῶν οὕτω λ. χ. διδάσκει ὅτι ὁ περιφραστικὸς μέλλων τῆς νέας ἑλληνικῆς ἀπαντᾶ μὲν ἤδη ἐν τῇ Κ. Δ., ἀνάγεται δὲ εἰς Θρακικὴν ἐπίδρασιν (!). Εὐχαριστοῦμεν ἐπὶ τῷ διδάγματι.

Ταῦτα καὶ ἄλλα τοιοῦτου εἴδους διδάγματα τοῦ κ. Weigand ἀποδεικνύουν, νομίζω, ἡλίου φαινότερον, ὅτι διαβεβαιοῖ μὲν τοὺς ἀναγνώστους αὐτοῦ εὐθὺς ἐν τῷ προλόγῳ, ἵνα προκαταλάβῃ αὐτοὺς, ὅτι «γράφει συμφώνως πρὸς ὅσα κάλλιστα ἠξεύρει καὶ κατὰ εὐλικρινῆ συνείδησιν», κατ' ἀλήθειαν δ' ὅμως ὅτι αὐτὸ τοῦτο τὸ λεγόμενον *illotis manibus*, ἵνα μὴ τι ἄλλο εἴπωμεν, ἤψατο τῶν

¹⁾ Τὴν λέξιν ἔθνη ἐπὶ τῆς ἀρχαίας σημασίας τοῦ πλήθους, λαοὶ (οὐχὶ δὲ nations).

πραγμάτων, ὅτι προσέτι οὐχὶ ἐν καθαρᾷ ἐπιστήμονος συνειδήσει ἔγραψε τὸ βιβλίον τοῦτο, καὶ ὅτι σκοπὸς αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ προπαγάνδα ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων. Εἶναι δὲ ἄξιον ἰδιαιτέρας σημειώσεως ὅτι οὐδ' αὐτὸς ὁ Βούλγαρος κ. Beschewliow ἠθέλησε — πρὸς τιμὴν του λέγω τοῦτο — νὰ ὑποστηρίξη τὰ ἄτοπα ταῦτα πλὴν ἐνός, περὶ οὗ εὐθὺς ὁ λόγος.

Ὁ κ. Beschewliow φαίνεται (λέγω φαίνεται, διότι δὲν ἐκφράζεται περὶ τούτου ἀρκούντως σαφῶς), ὅτι ἠθέλησε νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν γνώμην τοῦ κ. W. περὶ τοῦ ἀκαταλήπτου ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῆς γλώσσης τῶν Μακεδόνων στρατιωτῶν. Κάμνει δὲ τοῦτο, διότι παραβλέπει καὶ δὲν ἐπιστᾷ, ὅπως πρέπει, τὴν προσοχὴν του ἐπ' αὐτὸ τὸ κείμενον τοῦ Κουρτίου καὶ ἰδιαιτέρως ἐπὶ τὴν λέξιν *facilius* (εὐκολώτερον), ἣτις, ὅπως πρὸ ἐτῶν ἐξέθηκα, ἔχει μεγίστην σημασίαν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, διότι ὁ Φιλώτας ἀπολογούμενος ἐνώπιον τοῦ ἐκ Μακεδόνων καὶ ἄλλων Ἑλλήνων δικαστηρίου δὲν λέγει ἀπλῶς «*θὰ δμιλήσω τὴν Κοινήν, ἵνα μ' ἐννοήσουν πάντες*», ἀλλ' ἵνα εὐκολώτερον μ' ἐννοήσουν. Οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία, ὅτι οὕτω θὰ ἐξεφράζετο καὶ Σπαρτιάτης καὶ Ἀκαρνὰν καὶ Λέσβιος καὶ οἷοςδήποτε ἄλλος Ἕλληνας ὁρμώμενος ἀπὸ χώρας, ἐν ἣ ἐλαλεῖτο ἀκόμη τότε διάλεκτος.

Ὁ κ. Beschewliow ἐπιφέρει κατόπιν ὅτι τὰ κατὰ τὴν δίκην ταύτην τοῦ Φιλώτα λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Κουρτίου ἠμφεσθητήθησαν ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Kaerst. Ἄλλὰ μήπως πρὸ ἐτῶν δὲν ἠμφεσθητήθη καὶ ὁ ἑλληνισμὸς τῶν Ἡπειρωτῶν, μέχρις οὗ αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Δωδώνης ἐδίδαξαν ἡμᾶς τὴν περὶ τούτου ἀλήθειαν; ¹⁾ Αἱ ἀμφισθητήσεις αὗται προβαλλόμεναι πολλάκις γίνονται αἰτία, ἵνα τὰ πράγματα ἐξετασθῶσι καλύτερον, οὐχὶ δὲ ἵνα μὴ γένηται αὐτῶν τοῦ λοιποῦ χρησις, ἐφ' ὅσον τοῦλάχιστον δὲν ἀποδειχθῇ ἀληθῶς ἡ νοθεία. Ἐπειτα καὶ τόδε λεκτέον: ἂν τὰ κατὰ τὴν δίκην ταύτην ἀμφισθητοῦνται, πῶς

¹⁾ Ἴδε Fick ἐν B. B., τόμ. Γ. σελ. 266. Ἡ παρανόησις χωρίων τινῶν τοῦ Θουκυδίδου, ὡς ἀποβλέπων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Ἡπειρωτῶν ἀποκαλεῖ αὐτοὺς βαρβάρους, παρεπλανητέ τινας ἐρμηνευτάς, ὥστε ὑπέλαβον ὅτι οἱ Ἡπειρωταί, κατ' ἀρχὰς οὐχὶ Ἕλληνες, ἐξηλληνίσθησαν βραδύτερον· πᾶσαι αὗται αἱ ἀσαφεῖς ἐννοιαὶ ἀπεδλήθησαν τώρα διὰ μιᾶς καὶ ἡ κοιτίς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκαθαρίσθη ἀπὸ πάσης ὑπονοίας περὶ βαρβαρισμοῦ.

ἔκαμε τούτων χρήσιν καὶ ὁ κ. Weigand καὶ ὁ κ. Beshewliew, ἵνα ἐκ τούτων καὶ ἐκ μόνον τούτων ἀποδείξωσι δῆθεν ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν Μακεδόνων στρατιωτῶν δὲν ἐνοεῖτο ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων; Κατὰ ταῦτα δῆλον ὅτι ταῦτα τοῦ κ. Β. δὲν ἀρκοῦν, ἵνα ἀποδείξουν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Μακεδόνες δὲν ἦσαν ἀρχῆθεν Ἑλληγες, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ τοσαῦται μαρτυρίαι συγγραφέων καὶ τοσαῦτα πράγματα μεγαλοφῶνως πιστοποιοῦν τὸν ἑλληνικὸν χαρακτήρα αὐτῶν. πρβλ. Στράβωνος «ἐνιοὶ καὶ σύμπασαν τὴν μέχρι Κερκύρας Μακεδονίαν προσαγορεύουσιν... διὲ καὶ κουργᾶ καὶ διαλέκτῳ καὶ χλαμύδι καὶ ἄλλοις τοιούτοις χρῶνται παραπλησίοις». Καὶ Λιδίου ΛΑ΄. 20 «Αἰτωλοῦς, Ἀκαρνανάνας, Μακεδόνας, ἀνθρώπους ὁμογλώσσους,...» (eiusdem linguae homines). Ὁμοίως παρατηρεῖται ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν στρατὸν τοῦ λέγει «ἄνδρες Μακεδόνες τε καὶ σύμμαχοι» (Ἀρριαν. Ε΄ κε΄ 6), ἤτοι λαλεῖ ἀπ' εὐθείας, οὐχὶ δι' ἐρμηνέως, πρὸς πάντας τοὺς συστρατευομένους Μακεδόνας καὶ οὐχὶ Μακεδόνας. Ὁμοίως παρεδόθη ὅτι οἱ Θεσσαλοὶ καὶ οἱ Μακεδόνες μετεχειρίζοντο ὀνομαστικὰς πρωτοκλίτων ἀρσενικῶν ἄνευ τοῦ -ς, φαινόμενον γνωστὸν ἤδη παρ' Ὀμήρῳ (ἠχέτα, ἠπύτα, Θυέστα κ.λ.), ἤτοι ἀρχαιότατον, γνήσιον ἑλληνικόν.

Κατὰ τὸν παλαιὸν Ἡρόδοτον τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν λαῶν, ὅσοι ἀνήκουν εἰς ἓν ἔθνος εἶναι: τὸ ὁμαίμον, τὸ ὁμόγλωσσον, θεῶν ἰδρύματα κοινὰ καὶ θυσίαι, ἡθεᾶ τε ὁμότροπα. Λοιπὸν ἂν περὶ τοῦ ὁμαίμονος, ἤτοι περὶ τῆς κοινῆς καταγωγῆς καὶ περὶ τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν φύλων καὶ δὴ καὶ περὶ τῶν Μακεδόνων δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν σαφῆ καὶ ὠρισμένα, ἀλλὰ περὶ τοῦ ὁμογλώττου εἶδομεν ὅτι τοῦτο ὑπῆρχεν. Ὁμοίως καὶ περὶ τῶν λοιπῶν λέγομεν πρῶτον, ὅτι οὐδεὶς ἀρχαῖος ἀναφέρει ἡμῖν ἔθιμόν τι βαρβαρικὸν τῶν Μακεδόνων, λ. χ. τὸ στίζεσθαι, τὸ ἀγοράζειν τὰς γυναῖκας, ἰδιαιτέραν, χωριστὴν τοῦ θεοῦ λατρείαν, παμβασιλείαν καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἐπίσης ὁμολογεῖται ὅτι πάντες οἱ Μακεδόνες ἦσαν ἀρχῆθεν, ὡς καὶ πάντες οἱ ἄλλοι Ἑλληγες, ἐλεύθεροι, ὅτι εἶχον παρρησίαν πρὸς τοὺς βασιλεῖς, ὅτι οὐχὶ βία, ἀλλὰ νόμῳ ἦσαν οὔτοι βασιλεῖς, ὅτι καὶ αὐτὰς τὰς κατὰ τῶν βασιλέων συνωμοσίας δὲν ἐτιμῶρει, ὡς ἤθελεν ἀθαιρέτως, ὁ βασιλεύς, ἀλλὰ συνιστάτο ἐκ τοῦ στρατοῦ δι-

καστήριον καὶ ἐδίκαζε τοὺς συνωμότας (ὄρα τὴν δίκην τοῦ Φιλώτα).

Εἶναι γνωστὸν ὅτι τῷ 423 π. Χ. ἤλθον πρέσβεις Μακεδόνες εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως τότε ἤρχοντο καὶ ἐξ ἄλλων Ἑλληνικῶν χωρῶν, καὶ ὅτι οἱ πρέσβεις οὗτοι ὄχι μόνον ἔφερον Ἑλληνικὰ ὀνόματα, ἀλλὰ καὶ ὡς Ἕλληνας πρὸς Ἕλληνας διεπραγματεύοντο. Ὁμοίως γράφει ὁ Πολύβιος «κατὰ τοὺς ὑποκειμένους καιροὺς ἠτύχησαν ἅμα Πελοποννήσιοι, Βοιωτοί, Φωκεῖς, τινὲς τῶν Ἰόνιον κατοικούντων κόλπον, μετὰ δὲ τούτους ἔτι Μακεδόνες». Καὶ ἀλλαχοῦ «τότε μὲν γὰρ ὑπὲρ ἡγεμονίας καὶ δόξης ἐφιλοτιμείσθε πρὸς Ἀχαιοὺς καὶ Μακεδόνας ὁμοφύλους, νῦν δὲ περὶ δουλείας ἐνίσταται πόλεμος τοῖς Ἕλλησι πρὸς ἀλλοφύλους ἀνθρώπους» (δηλ. τοὺς Ῥωμαίους). Ὁμόφυλοι ἄρα ἀνακηρύσσονται οἱ Μακεδόνες ἐνώπιον τῶν Λακεδαιμονίων καὶ Αἰτωλῶν, καὶ ὅμως οὔτε οἱ ῥήτορες τῶν Αἰτωλῶν Κλεόνικος καὶ Χλαινέας οὔτ' ἄλλος οὐδεὶς ἀντεῖπε τούτῳ.

Ὁμοίως ὁ αὐτὸς ἱστορικὸς ἐξαίρων τὰς πολεμικὰς ἀρετὰς ἐκάστου Ἑλληνικοῦ φύλου, Θεσσαλῶν, Αἰτωλῶν, Κρητῶν, Ἀχαιῶν, καταλέγει μετὰ τῶν αὐτῶν καὶ τοὺς Μακεδόνας. Ἀλλαχοῦ παραβάλλει αὐτοὺς πρὸς τοὺς Αἰακίδας λέγων περὶ αὐτῶν τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο «πολέμῳ κεχαρηότιες ἦῦτε δαιτί».

Ἀλλὰ καὶ σύνοδοι ὅλαι φαίνονται ἐκφραζόμεναι ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Μακεδόνων. Οὕτω π. χ. παρὰ Πολυβίῳ ΙΑ' 4 παρακαλοῦνται οἱ Αἰτωλοὶ ὑπὸ τῶν πρέσβεων τοῦ Πτολεμαίου βασιλέως τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν Ροδίων καὶ Βυζαντίων καὶ Χίων καὶ Μυτιληναίων καὶ πάντων τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλλήνων νὰ καταπαύσωσι τὸν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τὸν Φίλιππον ἐμφύλιον πόλεμον διαρκούντος τοῦ δευτέρου Διθυκοῦ πολέμου, διότι ἄλλως μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου τούτου «Ῥωμαῖοι πάσῃ τῇ δυνάμει τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους ποιήσονται λόγῳ μὲν Αἰτωλοῖς βοηθήσοντες κατὰ Φιλίππου, τῇ δ' ἀληθείᾳ πᾶσαν ὑφ' ἑαυτοὺς ποιησόμενοι».

Ὁμοίαν γνώμην εὐρίσκομεν, ὅτι ἐξέφρασε καὶ ἄλλη σύνοδος, ἐν ἣ ἦ παρήσαν πρέσβεις διαφόρων Ἑλληνικῶν πόλεων, παρ' Ἀππιανῶ (Μακεδονικῆς 2—3): «Οἱ δὲ πρέσβεις αὐθις συνῆλθον καὶ πολλὰ φανερώς ἔλεγον, ὅτι Φίλιππος καὶ Αἰτωλοὶ (ἦτοι Ἕλληνας ἀμφότεροι) διαφερόμενοι τοὺς Ἕλληνας εἰς δουλείαν Ῥωμαίοις (ἦτοι

τοῖς ξένοις) ὑποβάλλουσιν ἐθίζοντες αὐτοὺς τῆς Ἑλλάδος θυμαίνᾳ πειρᾶσθαι. Ἐφ' οἷς ὁ μὲν Σουλπίκιος ἀντιλέξων ἀνίστατο, τὸ δὲ πλῆθος οὐκ ἤκουσεν, ἀλλ' ἐκεκρόγεσαν τοὺς πρέσβεις εὖ λέγειν». Ὅτι ἡ κατακραυγὴ τοῦ πλῆθους καὶ τῶν πρέσβων, οἱ φρόνιμοι οὗτοι λόγοι εἶναι παντάπασιν ἀτοκοί, ἂν ὑποτεθῆ ὅτι οἱ Μακεδόνες, ὡς οἱ Ῥωμαῖοι, ἦσαν βάρβαροι, αἰσθάνεται βεβαίως ἕκαστος οἴκοθεν.

Ἄλλ' ἐτι φανερώτερον καὶ ἐπισημότερον ἐξεφράσθη ἡ γνώμη αὕτη ἐν τῷ Ἰσθμῷ τῆς Κορίνθου, ὅπως διηγεῖται ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Φλαμ. ΙΑ' λέγων, ὅτι οἱ Ἕλληγες ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν Ἰσθμίων τῇ ἐσπέρᾳ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν ὁ Τίτος Κόϊντος Φλαμίνιος ἀνεκήρυξεν, ὅτι πάντες οἱ Ἕλληγες τοῦ λοιποῦ ἔμελλον νὰ εἶναι ἐλεύθεροι, συνεζήτουν περὶ τοῦ πράγματος καὶ ἐφρόνουν, ὅτι «εἰ τὸ Μαραθώνιον τις ἔργον ἀφέλοι καὶ τὴν ἐν Σαλαμῖνι νηυμαχίαν καὶ Πλαταιάς καὶ Θερμοπύλας καὶ τὰς πρὸς Εὐρουμέδοντι καὶ περὶ Κύπρον ἔργα, πάσας τὰς μάχας ἡ Ἑλλάς ἐπὶ δουλείᾳ μεμάχεται πρὸς αὐτὴν καὶ πᾶν τρόπαιον αὐτῆς συμφορὰ καὶ ὄνειδος ἐπ' αὐτὴν ἔσσηκε, τὰ πλεῖστα κακία καὶ φιλονικία τῶν ἡγουμένων περιτραπίσης».

Δηλαδὴ ἐξαιρουμένων τῶν πρὸς Πέρσας ἀγώνων πάσας τὰς μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἄλλας μάχας καὶ δὴ καὶ τὰς πρὸς τοὺς Μακεδόνας ἔκριναν, ὅτι ἐγένοντο ὑπὸ Ἑλλήνων πρὸς Ἕλληνας καὶ ὅτι πάντα τὰ τρόπαια καθ' Ἑλλήνων καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων ἐστάθησαν.

Ἐπισημοτέρᾳ ἀνακήρυξις καὶ διαβεβαίωσις περὶ τοῦ ἐλληνισμοῦ τῶν Μακεδόνων ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνῃ ποτέ. Διότι ἐν τούτοις δὲν λαλεῖ ῥήτωρ ἐμπαθῆς ἢ ἱστορικὸς ἀμφιδόλου ἀξιοπιστίας, ἀλλ' ὀλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος, αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα ἐν στιγμῇ λήθης τῶν παθῶν, καὶ τὸ αἶσθημα τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀπατᾶται.

Τῷ 328 π. Χ. Μακεδῶν ἀνὴρ ὀνόματι Κλείτων μετέχει τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀγώνων, νικᾷ καὶ κηρύσσεται Ὀλυμπιονίκης (Διοδώρ. 17, ΚΕ). Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἐκ τῶν ἀγώνων τούτων ἀπεκλείοντο οἱ βάρβαροι. Καὶ ἐν ἐπιγραφῇ (παρὰ Dittenberger Συλλογῆ 630) ἀναγινώσκειται ῥητῶς «Μακεδόνας καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας». Καὶ τῷ 346 π. Χ., ἦτοι ὀκτὼ ἔτη πρὸ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης (338 π. Χ)

ὁ ἑλληνικώτατος Ἴσοκράτης γράφει πρὸς τὸν Φίλιππον καὶ προ-
τρέπει νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν βαρβάρων
τῆς Ἀσίας. Τοῦτο θὰ ἦτο βεβαίως ἀνόητον, ἂν ἐπίστευεν ὅτι ὁ
λαὸς τῶν Μακεδόνων ἦσαν ἐπίσης ἀλλογενεῖς, βάρβαροι ὅπως καὶ
οἱ Πέρσαι.

Οἱ τῶν φιλολόγων παῖδες ἐδιδάχθημεν, ὅτι πολλαὶ λέξεις οὔτε
πάντοτε καὶ πανταχοῦ οὔτε ἐν τῷ στόματι πάντων ἔχουσι τὴν αὐ-
τὴν αἰεὶ σημασίαν, ὅτι ἄρα καθῆκον ἀπαραίτητον ἔχομεν νὰ φροντί-
ζωμεν ἐκάστοτε, ἵνα καὶ ἄλλοθεν καὶ ἐκ τῶν συμφραζομένων ἐξευ-
ρίσκωμεν τὴν ἀλήθειαν καὶ νοῶμεν αὐτὰς ὀρθῶς. Τὴν ἀρχὴν ταύ-
την παραμελεῖ πολλάκις ὁ κ. Beschewliow. Οὕτω λ. χ. ἐγὼ εἶπα
ὅτι τὸ ὁμόγλωσσον τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἀπο-
δεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οὐδέποτε οὐδαμοῦ γίνεται μνεῖα
διερμηνέως μεταξὺ αὐτῶν, ὅπως λ. χ. μεταξὺ τῶν Μακεδόνων καὶ
τῶν Ἰλλυριῶν, τῶν Αἰγυπτίων κλπ.

Ὁ δὲ κ. Beschewliow γράφει «φκίνεται ὅτι παρέμεινεν εἰς τὸν
Χατζιδάκιν ἄγνωστον τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ Κουρτίου, ὅπου γίνεται λό-
γος τοῦ Φιλῶτα ὅτι ἐπεκοινῶνει πρὸς τοὺς ὁμοεθνεῖς του διὰ διερμη-
νέως» (Κουρτ. VI 114 qui non erubesceret Macedo natus
homines linguae suae per interpretem audire). Τί δὲ ἀληθῶς
συμβαίνει; Ὁ κ. Beschewliow σπεύδων νὰ μὲ ἐλέγξῃ ἐπὶ ἀγνοίᾳ τῶν
πηγῶν ἤρπασε τὴν λέξιν *interpretes*, δὲν προσέσχε δὲ ὅτι ἐν τῷ
χωρίῳ τούτῳ ὁ λόγος εἶναι οὐχὶ περὶ διερμηνέως μεταξὺ Μακεδό-
νων καὶ ἄλλων Ἑλλήνων, ἀλλὰ μεταξὺ Μακεδόνων πρὸς Μακεδό-
νας, πρὸς ὁμογλώσσους: *homines linguae suae* καὶ οὕτω κατήρ-
τισε μομφὴν ἐναντίον μου¹⁾.

Ὁμοίως παραλαμβάνει καὶ ἐρμηνεύει τὴν λέξιν βάρβαρος πάν-
τοτε ἐπὶ ἐθνολογικῆς σημασίας, ἴσον τῷ βαρβαρόφωνος Β 867, ἀλ-
λογενῆς, οὐχὶ Ἑλλην. πρὸλ. καὶ «αὐτοέλληνες διὰ τὸ εἰλικρινῶς
εἶναι Ἑλληνες ἀμιγεῖς βαρβάρων» (Πλάτ. Μενέξ.). Ἄλλ' εἶναι ἤδη
πρὸ πολλοῦ πασίγνωστον ὅτι, ἐπειδὴ οἱ ἀλλογενεῖς τότε προσέπιπτον

¹⁾ Τοῦτο ἴσως φαίνεται παράδοξον εἰς τινὰς, ἀλλ' ἐγὼ, ὅστις εὐρέθην παλλάκις
εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐρμηνεύσω τοὺς λόγους παλαιμάχων Κρητῶν εἰς πολλοὺς ἐν
Ἀθήναις, ἤξεύρω τί σημαίνει τὸ *per interpretem* τοῦτο τοῦ Κουρτίου.

εἰς τοὺς πολιτισμένους Ἑλληνας ὡς ἀγροῖκοι, ἀμαθεῖς, τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδήλωσε κατὰ μικρὸν τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους, ἔστω καὶ ἂν ἦσαν γνήσιοι Ἑλληνες, καὶ τοῦναντίον τὸ ὄνομα Ἑλλην περιωρίσθη, ὥστε νὰ σημαίνη τοὺς πολιτισμένους, τοὺς μορφωμένους. Πρὸς Ἄριστοφ. Νεφέλ. 492 «ἄνθρωπος ἀμαθὴς οὕτως καὶ βάρβαρος» (ὁ Στρεψιάδης) καὶ Σφηξί 439 «περιορᾶς οὕτω μ' ὑπ' ἀνδρῶν βαρβάρων χειρούμενον» (τὸ χοροῦ τῶν Σφηκῶν) καὶ Ὀρνισί 1573 «ἐόρακα πάντων βαρβαρώτατον θεόν» (τὸν συμπρέσβυν Ποσειδῶνος), πρὸς δὲ Θεσμοφορ. 1648 «εἶθε με πυρφόρος ἀστὴρ τὸν βάρβαρον ἐξολέσειεν».

Πρὸς τούτοις τὰ τοῦ Ἰσοκράτους «Τοσοῦτον δ' ἀπολέλοιπεν ἡ πόλις ἡμῶν περὶ τὸ φρονεῖν καὶ λέγειν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὥστε τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεποίηκε μηκέτι τοῦ γένους, ἀλλὰ τῆς διανοίας δοκεῖν εἶναι, καὶ μᾶλλον Ἑλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδεύσεως τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας» τ. ἔ. τοὺς ἔχοντας καὶ τηροῦντας «τὰ Ἑλληνικὰ νόμιμα», «τὸ καθεστὼς τοῖς Ἑλλησιν νόμιμον» κ.λ. π. Πρὸς καὶ Κουρτίου Ἑλλην. Ἱστορ. Γ' 397 «Οἱ Ἑλληνες τῶν δοκίμων χρόνων εἶχον σφόδρα δυσαρέστως πρὸς πᾶν ξενότροπον ἐν τῇ γλώσσει καὶ τοῖς ἡθεσιν, ὅθεν συνήθως ἀντιδιέστελλον ἑαυτοὺς πρὸς πάντας τοὺς ἐκτὸς καὶ ἀπεχωρίζοντο σιενώτερον τοῦ ἀληθοῦς, ὥστε καὶ συγγενῆ φύλα ὡς ἄλλοδαπὰ καὶ βάρβαρα ὑπελάμβανον». Οὕτως ἔκρινεν ὁ Δημοσθένης καὶ οἱ φίλοι του. Πρὸς καὶ κατωτέρω τὰ ὑπὸ τοῦ Fick λεχθέντα περὶ τῶν Ἡπειρωτῶν.

Τίνα δὲ ἰδέαν εἶχον περὶ τοῦ ἐθνισμοῦ αὐτῶν αὐτοὶ οἱ Μακεδόνες ἤδη ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ., μανθάνομεν ἐκ τούτου, ὅτι ἐν Μακεδονίᾳ παρεστάθη ἡ Ἰριγένεια ἐν Αὐλίδι τοῦ Εὐριπίδου (παρεστάθησαν ποτὲ δράματα Ἑλληνικὰ ἐνώπιον βαρβάρων πρὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου;), ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀναφέρονται καὶ οἱ στίχοι «βαρβάρων δ' Ἑλληνας ἄρχειν εἰκός, ἀλλ' οὐ βαρβάρους, μῆτερ, Ἑλλήνων· τὸ μὲν γὰρ ἐστὶ δοῦλον, τὸ δ' ἐλεύθερον». Τοῦτο προφανῶς θὰ ἦτο τελείως ἀδύνατον, ἂν ὁ Μακεδονικὸς λαὸς δὲν εἶχε τὴν συνείδησιν, ὅτι ἦσαν γνήσιοι Ἑλληνες. Ἐπειτα τίς ποτε βασιλεὺς βαρβάρου χώρας ἐκάλεσε κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου χρόνους εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ ποιητὰς, μεγάλους Ἑλληνας καλλιτέχνας, ὅπως ἐπαιτοῦν οἱ

βασίλεις τῆς Μακεδονίας; Καὶ ὁμοίως Ἑλληνίς ἦτο καὶ ἡ Ἀρτεμισία ἡ βασίλισσα τῶν Καρῶν (Ἡροδ. Ζ' 99), Ἑλληνίς καὶ ἡ ὁμώνυμος αὐτῇ σύζυγος Μαυσώλου. Ταῦτα ἦσαν δυνατά, ὡς βλέπει ἕκαστος, καὶ γίνονται ἐκεῖ ὅπου πλὴν τῶν ἀρχόντων καὶ τὸ κοινὸν ἦτο γνήσιον Ἑλληνικὸν καὶ διεφέρετο περὶ τῶν ἀγαθῶν τούτων τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ πανελλήνιος διδάσκαλος τῶν χρόνων αὐτοῦ ὁ Ἰσοκράτης ἔγραφε πρὸς τὸν Φίλιππον «προσῆκει δ' ἅπασιν τὴν Ἑλλάδα πατρίδα νομίζειν....., τοῖς μὲν Ἑλλησιν.... πιστός, τοῖς δὲ βαρβάροις φοβερός...., ἐώρων σε καὶ πλοῦτον καὶ δύναμιν κεκτημένον, ὅσην οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων». Ὅτε ἔγραφε ταῦτα καὶ ἐπανειλημμένως καὶ ἐπιμόνως προέτρεπεν αὐτὸν νὰ ἐνώσῃ τοὺς Ἑλληνας καὶ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς κατὰ τῶν ἐν Ἀσίᾳ βαρβάρων, ὅτε λέγω ἔγραφε καὶ συνεβούλευε ταῦτα, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ πιστεύσῃ, ὅτι οἱ Μακεδόνες ἦσαν οὐχὶ γνήσιοι Ἕλληνες, ἀλλὰ βάρβαροι, ἄλλοεθνεῖς ὅπως οἱ Πέρσαι.

Οἱ Μακεδόνες κατῴκουν χώραν συνορεύουσαν πρὸς βορρᾶν καὶ δυσμᾶς πρὸς βαρβάρους λαούς, πρὸς τοὺς ὁποίους ὄφειλον διαρκῶς νὰ ἀντιμάχωνται καὶ σφάζονται. Οὕτω λ. χ. γράφει ὁ Λίδιος «τὴν τειάρτην περιφέρειαν (κατέχουσι) οἱ Ἑορδαῖοι καὶ οἱ Λυγκησταὶ καὶ οἱ Πελαγόνες καὶ Ἑλιμιῶται (δηλ. τὴν βορειοδυτικὴν Μακεδονίαν μέχρι Μοναστηρίου καὶ Πελαγονίας)· πᾶσα αὕτη ἡ χώρα εἶναι ψυχρὰ καὶ ἀγρία καὶ τῶν κατοίκων τὰ ἦθη ὅμοια πρὸς τὴν χώραν ἀγριωτέρους τούτους καθιστῶσι καὶ οἱ γείτονες βάρβαροι ἄλλοτε μὲν πολεμοῦντες πρὸς αὐτούς, ἄλλοτε δὲ ἐν εἰρήνῃ συναναστρεφόμενοι μετ' αὐτῶν».

Ὅμοίως γράφει ὁ Ulrich Köhler (Πρακτ. Ἀκαδημ. Βερολ. ἔτους 1897 σελ. 276) «Πρὸ μακροῦ ἤδη χρόνου παρατηρήθη ὅτι ἐν τῷ ἀυλῶνι τῷ παρὰ τὸν μέσον τοῦ Ἀξιοῦ ῥοῦν κειμένῳ καὶ κατὰ τοὺς πρώτους ἱστορικοὺς χρόνους τοῖς Παίοσιν ἀνήκοντι ἀπαντῶσι πόλεις φέρουσαι ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ ὀνόματα, οἷον Ἀταλάντη, Εἰδομένη, Γορτυνία (παρὰ Θουκυδίδη Β' 100, Γορτύνιον δὲ παρὰ Στράβωνι 329 Ἀποσπ. 4), Εὐρωπος. Τούτοις δὲ τοῖς παρὰ τὸν Ἀξιὸν ὀνόμασι πόλεων προστίθενται μεσημβρινώτερα καὶ ἐν τῷ

ἔσωτερικῶ τῆς χώρας αἱ Ἴχλαι τῆς Βοιωτίας καὶ περαιτέρω ἐν Πιερίᾳ παρὰ τὰ Θεσσαλικά ὄρια τὸ Δῖον, ἐπιφανῆς ἐστία τῆς τοῦ Διὸς λατρείας περὶ τοὺς χρόνους τῆς Μακεδονικῆς ἡγεμονίας. Ἐὰν δέ τις ἄνευ προκαταλήψεως ἐξετάζη τὰ πράγματα, κατ' ἀνάγκην θὰ καταλήξῃ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι αἱ χῶραι αὗται μεταξὺ τοῦ Ἄξιου καὶ τῆς Θεσσαλίας ἦσαν ποτε Ἑλληνικαί, τ. ἔ. κατοικοῦντο ὑπὸ φύλων συγγενεστάτων πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς πρὸς μεσημβρίαν χώρας, ὅτι δὲ ἐν νεωτέρᾳ τινὶ περιόδῳ κατεκλύσθησαν ὑπὸ Θρακικῶν φύλων βορειόθεν εἰσελαυνόντων, οἱ δὲ Ἕλληνες Μακεδόνες, ὧν οἱ ἀπόγονοι βραδύτερον ἐγένοντο πάλιν κύριοι τῶν χωρῶν τούτων, ἔμειναν ἐν ταῖς ὄρειναῖς αὐτῶν θέσεσιν, ἐν τοῖς ἐνδοτιέρω τῆς Μακεδονίας, ἀπαθείς ἀπὸ τῶν εἰσβολῶν τούτων. Μυθικώτεραί τινες παραδόσεις ἐπιτρέπουσι νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι οἱ Βοιωταῖοι δὲν ἦσαν ἀληθῶς γνήσιον Θρακικὸν φύλον, ἀλλ' ὅτι πλεῖστα Ἑλληνικὰ στοιχεῖα περιεῖχον» ¹⁾ Νοεῖται ὁ οἰκοθεν ὅτι αἱ μεταβολαὶ αὗται δὲν ἐγένοντο ἄνευ ἀγῶνων καὶ μαχῶν.

Τοὺς ἀγῶνας τούτους πρὸς τοὺς γείτονας βαρβάρους ἀνωμαλόγησεν ἡδὴ ἡ ἀρχαιότης, καθὼς καὶ ὅτι διὰ τῶν ἀγῶνων τούτων ἐσφύζετο ἐπὶ μακρὸν ἡ ἄλλη Ἑλλάς ἀπκθῆς κακῶν. Πρὸβλ. Πολυβίου «τοὺς συμμάχους ἐκέλευσε γνώμην προαποφήνασθαι κατὰ πόλεις. Ὁ δὲ (Φλαμίνιος)... ἀγνοεῖς, ἔφη, καὶ τοῦθ' ὅτι τοῖς Ἕλλησιν ἔθνη πολλὰ βάρβαρα τὴν Μακεδονίαν περικάθηται· εἴ τις ἐξέλῃ τοὺς Μακεδόνων βασιλέας, ἐπιδραμεῖται ῥαδίως. Ὅθεν ἐγὼ δοκιμάζω τὴν μὲν ἀρχὴν εἶναι τῶν Μακεδόνων προπολεμεῖν ὑμῶν πρὸς τοὺς βαρβάρους...» Πρὸβλ. ἐτι Πολυβίου ΙΗ' 37, 9 καὶ Λιδίου ΚΓ' 12, ἐνθα τὰ αὐτὰ φαίνεται ὁ Τίτος λέγων, ἐτι δὲ καὶ Πολυβίου Θ' 35, ἐνθα ὁ πρέσβυς τῶν Ἀκαρνάων Λυκίσκος ἀγορεύων ἐνώπιον τῶν Λακε-

¹⁾ Ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἴχνων φαίνεται διασωθεῖς κατ' οὐσίαν Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς μέχρι τῆς Μακεδονικῆς κατακτήσεως. Οἱ Ἴχναῖοι περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ὅτε ἡδὴ πολὺ πρότερον ἡ χώρα μεταξὺ Ἄξιου καὶ Ὀλύμπου εἶχε κατακτηθῆ καὶ δὴ ἦτο ὑπὸ τὴν Μακεδονικὴν κυριαρχίαν, ἔκοπτον νομίσματα. Τοῦτο εἶναι νοητὸν μόνον, ἂν ἡ πόλις Ἴχλαι θεωρηθῆ Ἑλληνίς... Οἱ Βοιωταῖοι τῆς Χαλκιδικῆς ἔζων τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα ἐν μικραῖς καθ' Ἑλληνικὸν τρόπον ὀργανωμέναις κοινότησιν, αἵτινες κατὰ καιροὺς συνεδέοντο εἰς πολιτικὴν ἐνότητά (Πρακτ. Δελτ. Ἀρχαιολ. 1890 σημ. 38).

δαιμονίων λέγει περί τῶν Μακεδόνων ὅμοια, ἤττι «τίνος καὶ πηλίκης δεῖ τιμῆς ἀξιοῦσθαι τοὺς Μακεδόνας, οἱ τὸν πλείω τοῦ βίου χρόνον οὐ παύονται διαγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς βαρβάρους ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀσφαλείας; ὅτι γὰρ αἰεί ποτ' ἂν ἐν μεγάλοις ἦν κινδύνοις τὰ κατὰ τοὺς Ἕλληνας, εἰ μὴ Μακεδόνας εἶχομεν πρόφραγμα καὶ τὰς τῶν παρὰ τούτοις βασιλέων φιλοτιμίας, τίς οὐ γνώσκει;...». Κοινὴ ἄρα γνώμη ἦτο, ὅτι ἡ Μακεδονία ἦτο καὶ τότε, ὅπως καὶ νῦν εἶναι, ὁ προμαχὼν τῆς Ἑλλάδος.

Νοεῖται δὲ οἰκοθεν ὅτι λαὸς κατὰ πάντα τὸν χρόνον ἀγωνιζόμενος τὸν περὶ ψυχῆς ἀγῶνα ἔμελλε κατ' ἀνάγκην νὰ μὴ δύναται νὰ ἀναπτυχθῆ καλλιτεχνικῶς, ἐπιστημονικῶς, ὅπως οἱ μεσημβρινώτερον οἰκοῦντες ἀδελφοὶ αὐτῶν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀφαιρεῖ ἀπ' αὐτῶν τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτήρα. Τῆς τοιαύτης καθυστερήσεως πικρὰν πεῖραν ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Κρήτες ἀκόμη καὶ σήμερον.

Ἄν εἰς ταῦτα προσθέσωμεν, ὅτι οἱ Μακεδόνες ἐβασιλεύοντο, ἐνῶ οἱ μεσημβρινώτεροι Ἕλληνες ἐδημοκρατοῦντο, πρᾶγμα ὅπερ ἐφαίνετο εἰς τοὺς δημοκρατικούς Ἀθηναίους ὡς ἀναχρονισμός, ἔπειτα ὅτι αἱ καλαὶ τέχναι, τὸ θέατρον, ἡ φιλοσοφία καὶ αἱ ἄλλαι ἐπιστῆμαι κλπ. δὲν εἶχον κατ' ἀνάγκην καλλιεργηθῆ καὶ ἀναπτυχθῆ ἐν Μακεδονίᾳ, πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐφαίνοντο δικαιολογῶντα τὴν προσωυμίαν βάρβαρος. Ἄς ἐνθυμηθῆ τις, ὅτι ὁ Θουκυδίδης ἀποκαλεῖ τούτων ἕνεκα καὶ αὐτοὺς τοὺς Αἰτωλοὺς βαρβάρους. Προκειμένου δὲ περὶ τῶν Μακεδόνων ἀνάγκη νὰ ἐνθυμηθῶμεν καὶ τόδε, ὅτι ὁδηγ. τοῦτο ἐλέχθη ἕνεκα πολιτικοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Διὰ τοῦτο βλέπομεν, ὅτι μόνος ὁ πολιτικὸς ἀντίπαλος Δημοσθένης ἐτόλμησε νὰ εἶπη τοῦτο, οὐδεὶς δ' ἄλλος. Αὐτὸς δὲ ὑπὲρ πάντας ἴσως τοὺς ἄλλους φιλαθήναιος Ὑπερείδης οὐδ' ἐν αὐτῷ τῷ ἐπιταφίῳ, ὃν εἶπεν εἰς τοὺς ἐν Χαιρωνείᾳ πεσόντας ἐν τῇ μάχῃ πρὸς τοὺς Μακεδόνας, ἀπεκάλεσε τούτους βαρβάρους.

Διὰ ταῦτα δὲ καὶ οἱ σωφρονέστεροι ἐκ τῶν νεωτέρων ἐπιστημόνων ἀποβάλλουν τὴν προσηγορίαν ταύτην τῶν Μακεδόνων. Ὄττω λόγου χάριν ὁ ἱστορικὸς Beloch λέγει: «Ὀφείλομεν νὰ μὴ πιστεύωμεν δικηγόρον, οἷος ὁ Δημοσθένης, εἰς πάντα ὅσα λέγει περὶ τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ ἢ περὶ τῶν ἀντιπάλων τῶν πελατῶν του». Ἀλλὰ

καὶ αὐτὸς ὁ Abel, ὅστις οὐδαμῶς εὐνοεῖ τοὺς Μακεδόνες (σελ. 116), ὠμολόγησεν ὅτι «αἱ ἐκφράσεις τοῦ Δημοσθένους κατὰ τῶν Μακεδόνων προελθοῦσαι ἐκ κομματικοῦ ἀνταγωνισμοῦ, ὡς πρὸς μὲν τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν μικρὰν, ὡς πρὸς δὲ τὴν ἐθνολογικὴν οὐδεμίαν ἔχουν σημασίαν».

Ἐπειτα τὴν καθαρὰν Ἑλληνικὴν ψυχὴν καὶ συνείδησιν τῶν Μακεδόνων μαρτυροῦσιν αὐτὰ τὰ πράγματα. Ἄς ληφθῆ ὑπ' ὄψιν, ὅτι πάντες ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι συγγραφεῖς μιᾷ φωνῇ ὁμολογοῦσιν, ὅτι τόσον ὁ Ἀλέξανδρος, ὅσον καὶ οἱ Διάδοχοι καὶ Ἐπίγονοι αὐτοῦ καθὼς καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἄξιστοι στρατιῶται πάντες πανταχοῦ τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμόν, τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, τὰς Ἑλληνικὰς τέχνας ὑπεστήριξαν καὶ διέδωκαν, Ἑλληνικὰ κράτη, οὐχὶ Μακεδονικὰ ἱδρυσαν. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἐκ τῆς ἄνω Μακεδονίας ἀπὸ τοῦ Ἀλιάκμονος μέχρι Μοναστηρίου συμπεριλαμβανομένου κατήγοντο ἐπιφανέστατοι στρατηγοὶ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, οἷον ὁ Κράτερος καὶ Περδίκας ἐκ τῆς Ὀρεστιάδος, ὁ Πολυσπέρχων ἐκ τῆς Τυμφαίας, ὁ Πτολεμαῖος ὁ Λάγου καὶ ὁ Κρατεύας ἐκ τῆς Ἐορδίας κλπ., καὶ ὅτι καθ' ἃ μαρτυρεῖ ὁ Θουκυδίδης Γ' 99 τὰ φύλα ταῦτα «βασιλείας εἶχε καθ' ἑαυτά», τ. ἔ. δὲν ὑπήγοντο ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν ἄλλων Μακεδόνων, ἦκιστα δὲ ὑπὸ τὴν τῶν πρὸς μεσημβρίαν Ἑλλήνων.

Ταῦτα δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν, ὡς ὄφειλεν, ὁ κ. Beschewliew καὶ οὕτως παρερμηνεύει τοὺς παλαιότερους συγγραφεῖς, ὅσοι μεταχειρίζονται τὴν λέξιν βάρβαρος ἐπὶ τῶν Μακεδόνων. Ἐπειτα δὲ διὰ μιᾶς μονοκονδυλιάς, τὸ λεγόμενον, ἐκμηδενίζει καὶ τὰς μαρτυρίας τῶν μετῆν. περὶ τοῦ ἐλληνισμοῦ τῶν Μακεδόνων, οἷον τοῦ Πολυδίου, Στράβωνος κλπ., λέγων ὅτι οἱ Μακεδόνες εἶχον ἐξελληνισθῆ. Παραβλέπει δὲ καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Abel πρὸ πολλοῦ λεχθέν: πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ νοηθῆ ἡδὴ πρὸ τοῦ Ε' αἰῶνος ὁ ἐξελληνισμὸς λαῶν μακρὰν τῆς Ἑλλάδος ζώντων καὶ τούτων οὐχὶ ὑποταχθέντων διὰ πολέμου καὶ ὑποδουλωθέντων ἀπὸ τοὺς μεσημβρινώτερον οἰκοῦντας ἄλλους Ἑλληνας, ἀλλὰ καθ' ἃ μαρτυρεῖ ὁ Θουκυδ. Γ' 99 βασιλείας ἔχόντων καθ' ἑαυτούς.

Ἄν δὲ λάβῃ τις πρὸ ὀφθαλμῶν προσέτι, ὅτι οὔτε οἱ Γάλλοι

ἠδυνήθησαν ἀκόμη νὰ διδάξουν τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν τοὺς εἰς Βρετάννην καταφυγόντας πρὸ πολλοῦ Βρεταννοὺς οὔτε οἱ Ἄγγλοι τοὺς πρῶτους κατοίκους τῆς Ἰρλανδίας καὶ τινων περὶ τὴν Ἀγγλίαν μικρονήσων τὴν Ἀγγλικήν, εἰ καὶ οὔτοι μίαν πολιτείαν ἀποτελοῦσι καὶ πολλά, πλείστα μέσα ὁ νεώτερος πολιτισμὸς πρὸς τοῦτο ἔχει (λέγω σχολεῖα, τύπον, στρατόν, διοικήσιν κτλ.), ὅταν τις ἐνθυμηθῇ, ὅτι ἀπὸ αἰώνων κατοικοῦσιν ἐν Ἑλλάδι τοσοῦτοι Ἀλβανόφωνοι καὶ ὅτι πολλοὶ τούτων μέχρι πρὸ μικροῦ ἠγγνῶσιν τὴν Ἑλληνικὴν, ὅταν τις ταῦτα ἐνθυμηθῇ, τότε πείθεται ὅτι τὰ λεγόμενα περὶ ἐξελληνισμοῦ τῶν παλαιῶν ἐλευθέρων καὶ ἀπαιδευτῶν Μακεδόνων καὶ τοῦτο πρὸ τοῦ Ε' αἰῶνος εἶναι ὑπόθεσις οὐδεμίαν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἔχουσα πιθανότητα, εἶναι καθαρὸς μῦθος.

Ὅπως δὲ περὶ τῆς λέξεως βάρβαρος, οὕτω μονομερῶς καὶ δὴ πλημμελῶς κρίνει καὶ γράφει καὶ περὶ τῆς λέξεως Πελασγός. Βεβαίως ἡμεῖς σήμερον ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ τοῦ Ἡροδότου οἱ Πελασγοὶ βάρβαροι γλῶσσαν ἦσαν πάντες καὶ τὰς περὶ τούτων ἐρεῦνας πολλῶν νεωτέρων (Ridgewach) ἠξέυρομεν ὅτι οἱ Πελασγοὶ ἐθνολογικῶς ἐξεταζόμενοι δὲν ἦσαν Ἕλληνες. Ἄλλ' οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ποιηταὶ Ὅμηρος, Ἡσίοδος, Αἰσχύλος κλπ. οὔτε ἐθνολόγοι ἦσαν οὔτε τοιαύτας ἐρεῦνας ἐποιοῦντο· ἦσαν ἀπλῶς ποιηταὶ καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Πελασγοὶ ἐνόουν ἀληθῶς τοὺς παλαιστάτους κατοίκους τῆς Ἑλλάδος ἀσχέτως πρὸς τὸν ἐθνικὸν αὐτῶν χαρακτήρα. Τούτων δὲ ἕνεκα, ὅσάκις ἠθελον νὰ ἐξάρωσι τὴν παλαιότητα καθεστῶτος ἢ ἄλλου τινὸς ἀποσεμνυνόμενοι μετεχειρίζοντο τὸ ὄνομα Πελασγός, ὅπως ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐκκλησίᾳ λέγεται ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ¹⁾. Οὕτω λέγει ὁ Ὅμηρος ἐν Π, 233 ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς ἐπικαλεῖται ὡς πελασγικὸν τὸν ἐλληνικώτατον τῶν θεῶν λέγων «Ζεῦ ἄνα, Δωδωναῖε, πελασγικέ, τηλόθι ναίων κλπ.».

Καὶ ὁ Ἡσίοδος ἐν ἀποσπάσμ. 139 «Υἱεῖς ἐξεγένοντο Λυκάονος ἀντιθέοιο, ὃν ποτε τίκτε Πελασγός». Καὶ ἀποσπάσμ. 197 «Δωδώνην φηγόν τε Πελασγῶν ἔδρανον ἦκεν» (εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ ἔδρανον

¹⁾ Πρὸβλ. καὶ Ἀριστοτ. «σεμνή δὲ καὶ ἐξαλλάττουσα τὸ ἰδιωτικόν ἢ τοῖς ξενικοῖς (δηλ. τοῖς ἀσυνήθεσι) κεχρημένη».

τοῦτο τῶν Πελασγῶν, ἡ Δωδώνη, λέγεται καὶ ἡ κοιτὶς τῶν Ἑλλήνων). Ὅμοίως εἰσάγει καὶ ὁ Αἰσχύλος (Ἰκέτισι 234 κέξ.) τὸν βασιλέα τῶν Ἀργείων λέγοντα τάδε :

τοῦ γηγενοῦς γὰρ εἰμ' ἐγὼ Παλαίχθονος
 ἴνις Πελασγός, τῆσδε γῆς ἀρχηγέτης.
 ἐμοῦ δ' ἀνακτος εὐλόγως ἐπώνυμον
 γένος Πελασγῶν τήνδε καρποῦται χθόνα
 καὶ πᾶσαν αἴαν, ἧς δι' ἀγνὸς ἔρχεται
 Στρυμῶν, τὸ πρὸς δύνοντος ἡλίου κρατῶ,
 ὀρίζομαι δὲ τήν τε Περραιβῶν χθόνα
 Πίνδου τε τὰπέκεια, Παιόνων πέλας,
 ὄρη τε Δωδωναῖα· συντέμνει δ' ὄρος
 ὑγρᾶς θαλάσσης· τῶνδε τὰπὶ τάδε κρατῶ.

Διὰ τούτων ὁ Αἰσχύλος δὲν ἀντιγράφει βέβαια τὰ ὄρια τοῦ βασιλείου τῶν παλαιῶν Πελασγῶν, ὅσοι κατόικουν τὴν Ἑλλάδα παλαιότατα προτοῦ ἔλθουν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ τὰς ἐπ' αὐτοῦ κατοικουμένας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων χώρας (Στρυμῶν, Παιόνες κλπ.). Διὰ τοῦτο ἐπιφέρει τῶνδε τὰπὶ τάδε κρατῶ (οὐχὶ ἐκράτουν οἱ Πελασγοί). Προέβλεπε δὲ ὅτι διὰ τῆς χρήσεως τῶν ἀρχαιοπινῶν τούτων Πελασγῶν κλπ. θὰ παρεῖχεν ἀφορμὴν νὰ παρανοηθῆ τοσοῦτον, ὥστε νὰ νομισθῆ ὅτι ἐλάλει περὶ τῶν βαρβάρων Πελασγῶν καὶ οὐχὶ περὶ τῶν Ἑλλήνων.

Διὰ πολλῶν καὶ παντὶ σθένει ἀγωνίζεται ὁ κ. Beschewliew ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ λέξις κεβαλή δὲν εἶναι γνησίᾳ Μακεδονικῇ. Πρὸς τοῦτο δὲ πρῶτον μὲν ὑποθέτει, ὅτι εἶναι ἐπίσακτος ἐκ τῆς Ἰων. Ἀττικῆς· ἀλλ', ὡς ἡ πείρα διδάσκει, λέξεις δηλωτικαὶ σπουδαίων μελῶν τοῦ σώματος καὶ δὴ πολύχρηστοι δὲν διαδίδονται εὐκόλως ἀπὸ γλώσσης ἢ διαλέκτου εἰς ἄλλην, εἶναι μόνιμοι. Ὁ κ. Besch. προσκρούει εἰς τὸ η τῆς ληγούσης, ἀνθ' οὗ βεβαίως περιεμένομενα, κεβαλά οὐχὶ κεβαλή. Ἄλλ' εἶναι, νομίζω, πρόδηλον ὅτι ὁ ἀναγράφας τὴν λέξιν ὡς Μακεδονικὴν ἀπέβλεψεν ἀπλῶς εἰς τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν αὐτῆς ὡς Μακεδονικῆς, εἰς τὸ β, καὶ καθὼς ἀναγράφει τὰς

ἄλλας λέξεις *Βίλιππος*, *Βερενίκη*, *Βέροια* μόνον κατὰ τὸ β διαφερούσας τῶν συνήθων, ἔγραψε καὶ τὴν λέξιν *κεβαλή* μόνον κατὰ τὸ β διάφορον τοῦ συνήθους τύπου αὐτῆς, τὴν δὲ διαλεκτικὴν διαφορὰν τοῦ η—α δὲν ἔκρινεν ἀναγκαστὸν γὰρ σημειώσῃ, ἀφοῦ δὲν ἐπρόκειτο περὶ τούτων, ἀλλὰ μόνον περὶ τοῦ β—φ.

Ἐπειτα δευτέρον παραβάλλον τὸν πληρέστερον τύπον *κεβαλά* πρὸς τὸν βραχυτέρον *κεβλή* φαίνεται (λέγω φαίνεται, διότι καὶ πάλιν δὲν ἐκφράζεται σαφῶς), ὅτι ἀρνεῖται τὸν ἑλληνικὸν χαρακτήρα τῆς λέξεως *κεβλή*, ὅτι, ὡς λέγει, ἡ ἀποβολὴ τοῦ φωνήεντος τῆς δευτέρας συλλαβῆς τῆς λέξεως *κεβαλή* ὑπεμφαίνει ἰσχυρὸν τονισμόν, ἐνῶ ὁ Ἑλληνικὸς τονισμὸς ἦτο μουσικός. Βεβαίως τὸ φωνῆεν τῆς β' συλλαβῆς δὲν ἠδύνατο γὰρ ἐκδληθῆ ἔν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἀλλ' ὅστις ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τοιοῦτον ζευγὸς λέξεων, οἷον *ἀραφά—ἀρφά* (ὁμοιότατον *κεφαλά—κεφλά—κεβαλά—κεβλά*), *δαφελός—δαυλός—δαυλιάς*, *σιυφελός—σιυφλός*, *κενεφός—κενφός*, *δέλεφαρ—δέλφαρ* *λατήριος—λατρός*, *ἀλιτήριος—ἀλιτρός* κ.τ.λ., ἠξεύρει ὅτι τὰ διφάσια ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα εἶναι ἀρχαία Ἰκπετικὴ κληρονομία καὶ ὃν δὲν θὰ διστάσῃ γὰρ καταλέξῃ εἰς τὴν τάξιν ταύτην καὶ τὸ *κεβαλή—κεβλή*. Ἐν τέλει παρατηρῶ, ὅτι καὶ ἂν τις δι' ἰσχυρογνωμοσύνην δὲν πείθεται εἰς τὰ προφανῆ ταῦτα, πάλιν ἀνάγκη γὰρ ὁμολογήσῃ ὅτι ἀπορεῖται, τίνος ἕνεκα προήνεγκε ταῦτα ὁ κ. Β. Δὲν ἀποδείκνυται βέβαια διὰ τῆς ὑπάρξεως βραχυτέρου τύπου *κεβλή*, ὅτι ὁ πληρέστερος *κεβαλή* δὲν εἶναι Μακεδονικὴ λέξις.

Καὶ τρίτον ἐπιφέρει ἔτι «δὲν ἀποκλείεται τὸ δυνατὸν εἰς τὸν βραχυτέρον τύπον *κεβλή* καθὼς καὶ εἰς ἐκτενέστερον *κεβαλή* γὰρ ὑπόκειται μᾶλλον Θρακικὴ ἢ Μακεδονικὴ ἐπίδρασις καθ' ὅσον ὁ τύπος *γαβαλά* δύναται γὰρ εἶναι Μακεδονικὴ λέξις...» Περὶ ἕργον πρᾶγμα! Βλέπετε, ποῦ ἄγει πολλάκις τὸ πνεῦμα τῆς ἀντιλογίας; Ἡ λ. *κεβαλή* ἢ παρατεθειμένη μετ' ἄλλων ὁμοίως ἔχουσῶν τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου β καὶ περὶ ἧς μαρτυρεῖται ὅτι ἦτο Μακεδονικὴ, ἀποκηρύττεται ὡς οὐχὶ Μακεδονικὴ, περὶ δὲ τῆς λέξεως *γαβαλά*, περὶ ἧς δὲν παρεδόθη πόθεν ἔρχεται, λέγεται ὅτι δύναται γὰρ εἶναι Μακεδονικὴ! Ἡ δὲ καθαρὰ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι οὔτε εἰς Θρακικὴν ἐπίδρασιν, ἀλλ' εἰς καθαρῶς Ἑλλην. Μακεδονικὴν ὀφεί-

λεται ὁ τύπος κεβαλή—κεβλή, καὶ ὅτι ἡ λ. γαβαλά διὰ τὸ ἀρκτικὸν γ δὲν δύναται κατ' οὐδένα τρόπον νὰ εἶναι Μακεδονικὴ, οὐδ' Ἑλληνικὴ τὸ παράπαν. Εἶναι δηλ. ἀπὸ πολλοῦ γνωστὸν ὅτι ἡ μὲν Θρακικὴ γλῶσσα ὅπως αἰ ἐν Ἀσίᾳ λαλούμεναι καὶ αἰ Σλαυϊκαὶ ἀνήκουσι εἰς τὰς λεγομένας ἐν τῇ ἐπιστήμῃ centem γλώσσας, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Μακεδονικὴ διάλεκτος εἰς τὰς centum γλώσσας. Τοῦτο ἀποδεικνύεται καὶ δι' ἄλλων γνησίων Μακεδονικῶν λέξεων καὶ διὰ τοῦ ὀνόματος Κοπρία, ὅπερ λέγεται Μακέταις ἐπιχώριον, καὶ διὰ τοῦ ἐθνικοῦ ὀνόματος Μακεδῶν, διὰ τῶν τοπωνυμιῶν Μακεδονία, Αἶγαι κ.λ.π. Πᾶσα ἄρα ἐπίδρασις τῆς γλώσσης τῶν Θρακῶν ἐπὶ τὸ ὄνομα κεβαλή—κεβλή ἀποκλείεται ἀπολύτως.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλο τι εἶναι ἄξιον ἰδιαιτέρας παρατηρήσεως, ὅτι τὸ χειλικὸν π καὶ β καὶ τὸ ὀδοντικὸν δ (ἀντὶ τοῦ θ) ἐν τοῖς ὀνόμασι Κοπρία, πέτρα, νίβα, κύδαρ, δανόν, Εὐδαλαγῖνες, πάσαις λέξεσι γνησίως Μακεδονικαῖς, προῆλθον, ὡς γνωστὸν, ἐκ τῶν ὑπερωϊκῶν qu, gu, guh κλπ. καθὼς καὶ ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι γνησίως ἑλληνικὸν, ἄγνωστον δὲ ἐν ἄλλαις γλώσσαις ἐγγὺς τῆς Ἑλλάδος λαλουμέναις (τὰ Κελτικά, Ἰταλικά, τὰ Βρεταννικά καὶ ἐν μέρει ἀνάλογα φαινόμενα δὲν δύνανται προφανῶς νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν προκειμένου περὶ Μακεδονικῶν φαινομένων).

Ἄφοῦ δ' οὕτως ἀπεδείχθη ὅτι ἡ Μακεδονικὴ διάλεκτος μετὰ τῆς καθόλου Ἑλληνικῆς ἀνήκον εἰς τὰς Centum γλώσσας καὶ ἐμφαίνει τὴν τε χείλωσιν καὶ ὀδόντωσιν τῶν παλαιῶν ὑπερωϊκῶν, ἤτοι τὴν νεωτέραν φωνητικὴν πάθησιν (Κοπρία, πέτρα, νίβα, κύδαρ, Εὐδαλαγῖνες) κ.τ.λ.), δυνάμεθα ἢ μᾶλλον ὀφείλομεν ν' ἀποδώσωμεν εἰς αὐτὴν καὶ τὰς ἄλλας, τὰς προγενεστέρας φωνητικὰς παθήσεις περὶ τὰ σύμφωνα, τὰς χαρακτηρίζουσας τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, λέγω 1) τὴν παλαιοτέραν, καθ' ἣν τὰ ἠχηρὰ δασέα βh, γh, δh ἐτρέπησαν εἰς ἄηχα δασέα πh, κh, th, 2) τὴν συγχώνευσιν τῶν ἠχηρῶν συμφώνων g καὶ d μετὰ τοῦ ι εἰς ζ καὶ τῶν ἀήχων κ, τ εἰς σσ (νίζω, πίσσω), 3) τὴν κατ' ἀνομαίωσιν τροπὴν τοῦ πρώτου δασέος εἰς τὸ ἀντίστοιχον ψιλόν, ὅτε ἐν ἀκολούθῳ συλλαβῇ τῆς αὐτῆς λέξεως ὑπῆρχε καὶ ἄλλο δασύ, παρθένος, τρέφω, τρέχω. Τὰ τρία ταῦτα φαινόμενα καὶ οἱ διέποντες ταῦτα φωνητικοὶ νόμοι συνέβησαν ἐν χρόνοις ἱκανῶς

παλαιοῖς καὶ διὰ τοῦτο εἶναι πανελλήνια. Καὶ 4) τὴν χεῖλωσιν καὶ τὴν ὀδόντωσιν τῶν ὑπερωϊκῶν qu, gu, guh (Κοροία, νείφω κλπ.). Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι πάντως νεώτερον, διότι ἡ Αἰολικὴ λεγομένη διάλεκτος δὲν μετέχει καθόλου εἰπεῖν τῆς ὀδοντώσεως (πρβλ. καὶ Hirt. Ἑλλ. Γραμμ. § 234). Κατὰ ταῦτα τὸ gherhala ἐγένετο πρῶτον kherhala, ἔπειτα kerhala — κεφαλά, διότι τὸ ἐν ἀρχῇ κ προϋποθέτει ἀναγκαιῶς πρῶτον τὴν τροπὴν τῶν ἠχηρῶν δασέων εἰς ἄηχα (ἄλλως θὰ εἶχομεν γ) καὶ ἔπειτα τὴν κατ' ἀνομοίωσιν ἀποβολὴν τοῦ δασέος πνεύματος ἐκ τῆς πρώτης συλλαβῆς, ὅθεν κεφαλά (ἄλλως θὰ εἶχομεν χ). Τοῦτον ἄρα τὸν τύπον μετὰ τοῦ κ ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ τοῦ φ ἐν τῇ ἐφεξῆς συλλαβῇ ἔτρεψαν οἱ Μακεδόνες εἰς κεβαλά. Τώρα ἂν ὁ νόμος τῆς ἀνομοιώσεως (ὅπως καὶ ὁ παλαιότερος τῆς τροπῆς τῶν ἠχηρῶν δασέων εἰς ἄηχα δασέα) ἐφηρμόσθη πάλαι καὶ ἐν τῇ Μακεδονικῇ διαλέκτῳ, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ πανταχοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἢ ἂν, ὅπως ὁ κ. Β. ὑποθέτει, ἡ λέξις εἰσήχθη ἐκ τῆς Ἰων. Ἀττικῆς εἰς τὴν Μακεδονίαν, δύναται γὰρ κρίνη ἕκαστος ἔχων ὑπ' ὄψιν πρῶτον μὲν τὴν σχετικὴν χρονολογίαν τῶν φωνητικῶν νόμων, ἔπειτα ὅτι οὐδεὶς λόγος πείθει ὅτι ἄλλοι μὲν φωνητικοὶ νόμοι, ὡς ὁ τῆς χεῖλώσεως καὶ ὀδοντώσεως ἐφηρμόσθησαν ἀποδειγμένως καὶ εἰς τὴν Μακεδονικὴν διάλεκτον, ὅπως καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην, ἄλλοι δὲ οὐχί, καὶ τέλος τὸ ἀνωτέρω λεχθὲν περὶ τοῦ δανεισμοῦ τῆς λέξεως ταύτης.

Θὰ ἐπεθύμουν γὰρ ἐξακολουθήσω τὴν ἐξέτασιν καὶ ἄλλων τι-
νῶν, ἀλλ' ἀτυχῶς οὔτε χρόνον ἐπαρκῆ πρὸς τοῦτο ἔχω διαθέσιμον
καὶ τὰ λεχθέντα μοι φαίνονται ἀρκοῦντα εἰς τὸν ἐν ἀρχῇ ῥηθέντα
σκοπόν. Τοσοῦτο μόνον ἐπιθυμῶ γὰρ προσθέσω· ἐπειδὴ ὁ κ. Bes-
chewliow ἀσχολεῖται περὶ τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν, περὶ ἣν καὶ
ἐγὼ, δὲν θέλω γὰρ τὸν λυπήσω ἐρίζων πρὸς αὐτόν. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ
παραβλέπω προθύμως, ὅσα ἐνεανισκεύσατο πρὸς ἐμὲ διὰ τὴν ἡλικίαν,
ὡς φαίνεται, ἐνθυμούμενος τὸ πλατωνικὸν πῶλος δ' ὅδε νέος ἐστὶ καὶ
ὀξύς. Εὐχομαὶ δέ, ἵνα ἐπὶ μακρὸν ἐξακολουθήσῃ καλλιεργῶν τὸν
ἀγρὸν τῆς ἐλληνικῆς ἐπιστήμης οὐχὶ ὡς πατριώτης, ἀλλ' ὡς γνήσιος
ἐπιστήμων.